Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 21 december 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster — Direktiv 2002/22/EG — Samhällsomfattande tjänst — Artiklarna 12 och 13 — Beräkning av kostnaden för den samhällsomfattande tjänsten — Artikel 32 — Ersättning för kostnader hänförliga till ytterligare obligatoriska tjänster — Direkt effekt — Artiklarna 107.1 och 108.3 FEUF — Maritima nöd- och säkerhetstjänster i Danmark och på Grönland — Nationella bestämmelser — Ingivande av en begäran om ersättning för kostnader hänförliga till ytterligare obligatoriska tjänster — Frist på tre månader — Principerna om likvärdighet och effektivitet”

I mål C-327/15,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Østre Landsret (Appellationsdomstolen för Östra Danmark, Danmark) genom beslut av den 26 juni 2015, som inkom till domstolen den 2 juli 2015, i målet

TDC A/S

mot

Teleklagenævnet,

Erhvervs- og Vækstministeriet,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna A. Prechal, A. Rosas, C. Toader och E. Jarašiūnas (referent),

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren C. Strömholm,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 1 juni 2016,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— TDC A/S, genom O. Spiermann, advokat,

— Danmarks regering, genom C. Thorning, i egenskap av ombud, biträdd av J. Pinborg, advokat,

* Rättegångsspråk: danska.

— Europeiska kommissionen, genom L. Nicolae, G. Conte och M. Clausen, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 32 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktiv om samhällsomfattande tjänster) (EGT L 108, 2002, s. 51).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan TDC A/S, å ena sidan, och Teleklagenævnet (Överklagandenämnden för telekommunikations, Danmark) och Erhvervs- og Vækstministeriet (Närings- och tillväxtministeriet), å andra sidan, avseende avslag på flera ansökningar om ersättning för utgifter som TDC har haft för ytterligare obligatoriska tjänster och en ansökan om undantag från den frist som fastställts för att inkomma med sådana ansökningar.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktivet om samhällsomfattande tjänster

3 I skälen 4, 18, 19, 21, 23, 25 och 26 i direktivet om samhällsomfattande tjänster anges följande:

”(4) Säkerställande av samhällsomfattande tjänster … kan innebära att vissa slutanvändare tillhandahålls vissa tjänster till priser som avviker från de priser som blir följden av normala marknadsvillkor. Ersättning till företag som utses att tillhandahålla sådana tjänster under sådana förhållanden behöver dock inte leda till snedvridning av konkurrensen, förutsatt att de företag som utses ersätts för den aktuella särskilda nettokostnaden och nettokostnaden täcks på ett konkurrensneutralt sätt.

…

(18) Medlemsstaterna bör vid behov inrätta system för finansiering av nettokostnaden för skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster om det visar sig att skyldigheterna endast kan genomföras med förlust eller till en nettokostnad som går utöver normala kommersiella standarder. Det är viktigt att säkerställa att nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster är korrekt beräknad och att eventuell finansiering innebär minsta möjliga snedvridning av marknaden och av företag samt är förenlig med artiklarna [107 och 108 FEUF].

(19) Vid beräkningar av nettokostnaden för samhällsomfattande tjänster bör vederbörlig hänsyn tas till såväl kostnader och intäkter som immateriella förmåner som härrör från tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster, men detta bör inte hindra det allmänna målet att säkerställa att

kostnaderna återspeglas i prisstrukturen. Samtliga nettokostnader för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster bör beräknas med utgångspunkt i öppet redovisade förfaranden.

…

(21) … Alla finansieringssystem bör säkerställa att marknadsaktörerna endast bidrar till att bekosta skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, och inte till annan verksamhet som inte står i direkt samband med tillhandahållandet av dessa tjänster. …

…

(23) Nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster får delas mellan samtliga eller vissa angivna klasser av företag. Medlemsstaterna bör säkerställa att fördelningssystemet följer principerna om öppenhet, minsta möjliga snedvridning av marknaden, icke-diskriminering och proportionalitet. Minsta möjliga snedvridning av marknaden innebär att bidragen skall återkrävas på ett sätt som, så långt som möjligt, minimerar inverkan av den ekonomiska börda som bärs av slutanvändarna, till exempel genom att sprida bidragen i så stor utsträckning som möjligt.

…

(25) … Medlemsstaterna får inte ålägga marknadsaktörerna avgifter för åtgärder som inte utgör en del av skyldigheterna att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster. Enskilda medlemsstater kan dock införa särskilda bestämmelser (utanför tillämpningsområdet för skyldigheterna att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster) och finansiera dem i enlighet med [unions]lagstiftningen, men inte genom avgifter från marknadsaktörerna.

(26) Effektivare konkurrens för alla tillträdes- och tjänstemarknader kommer att ge användarna större valmöjligheter. Graden av effektiv konkurrens och valmöjligheter varierar inom [Europeiska unionen] och inom medlemsstaterna mellan geografiska områden och mellan tillträdes- och tjänstemarknader. … De avgifter som tas ut av slutanvändarna bör både av effektivitetsskäl och sociala skäl återspegla såväl villkor för efterfrågan som för kostnader under förutsättning att detta inte leder till snedvridning av konkurrensen. … Reglering av prisbegränsning, geografisk utjämning eller liknande medel samt icke-reglerande åtgärder som allmänt tillgängliga jämförelser av taxor till slutkunder kan användas för att uppnå det dubbla målet att främja effektiv konkurrens samtidigt som man tillfredsställer allmänintresset … Tillgång till korrekt information om kostnadsredovisning är nödvändig för att de nationella regleringsmyndigheterna skall kunna uppfylla sina skyldigheter på detta område, inbegripet införande av eventuella taxekontroller. …”

4 Artikel 1 i direktivet om samhällsomfattande tjänster har rubriken ”Tillämpningsområde och mål” och föreskriver följande i punkt 2:

”I detta direktiv fastställs slutanvändares rättigheter och motsvarande skyldigheter för företag som tillhandahåller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster. När det gäller att säkerställa tillhandahållande av samhällsomfattande tjänster på öppna och konkurrensutsatta marknader definieras i detta direktiv ett minimiutbud av tjänster av väl definierad kvalitet som är tillgängliga för samtliga slutanvändare till ett överkomligt pris med hänsyn till de speciella nationella förhållandena och utan att konkurrensen snedvrids. …”

5 Artikel 3.2 i direktivet, med rubriken ”Tillhandahållande av samhällsomfattande tjänster”, har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall besluta vilket tillvägagångssätt som är mest effektivt och lämpligt för att säkerställa genomförandet av samhällsomfattande tjänster med beaktande av principerna om objektivitet, insyn, icke-diskriminering och proportionalitet. Medlemsstaterna skall sträva efter minsta möjliga snedvridning av marknaden, särskilt vad gäller tillhandahållande av tjänster till priser eller andra villkor som avviker från normala affärsmässiga villkor, samtidigt som de skall beakta allmänintresset.”

6 Artikel 8, med rubriken ”Urval av företag”, i direktivet om samhällsomfattande tjänster föreskriver följande i punkt 2:

”När medlemsstaterna utser företag i delar av eller hela det nationella territoriet till företag med skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, skall detta ske med hjälp av ett effektivt, objektivt, öppet redovisat och icke-diskriminerande urvalssystem, varigenom inget företag på förhand utesluts från möjligheten att bli utsett. Sådana urvalsmetoder skall säkerställa att samhällsomfattande tjänster tillhandahålls på ett kostnadseffektivt sätt och kan användas för fastställande av nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster i enlighet med artikel 12.”

7 I artikel 12, som har rubriken ”Kostnad för samhällsomfattande tjänster”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Om de nationella regleringsmyndigheterna bedömer att tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster enligt artiklarna 3–10 kan vara oskäligt betungande för de företag som har utsetts att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster skall de beräkna nettokostnaderna av tillhandahållandet.

I detta syfte skall de nationella regleringsmyndigheterna

a) beräkna nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster med hänsyn till de eventuella marknadsfördelarna för ett företag som utsetts att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, i enlighet med del A i bilaga IV, eller

b) använda nettokostnader för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster som fastställts genom ett urvalssystem enligt artikel 8.2.”

8 Artikel 13 i direktivet har rubriken ”Finansiering av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster” och föreskriver följande i punkt 1:

”Om de nationella regleringsmyndigheterna på grundval av en nettokostnadskalkyl enligt artikel 12 konstaterar att den ekonomiska bördan blir oskäligt betungande för ett företag, skall en medlemsstat på ett utsett företags begäran besluta

a) att införa ett system för att på öppet redovisade villkor via offentliga medel ersätta företaget för de fastställda nettokostnaderna, och/eller

b) att fördela nettokostnaden för samhällsomfattande tjänster mellan leverantörer av elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster.”

9 Artikel 32, som har rubriken ”Ytterligare obligatoriska tjänster”, i direktivet om samhällsomfattande tjänster har följande lydelse:

”Medlemsstaterna får besluta att göra ytterligare tjänster, med undantag för tjänster som ingår i de åtaganden om samhällsomfattande tjänster enligt definitionen i kapitel II, allmänt tillgängliga inom det egna territoriet, men under sådana omständigheter får inte något ersättningssystem för särskilda företag införas.”

10 I del A i bilaga IV till direktivet om samhällsomfattande tjänster föreskrivs följande:

”…

… Nettokostnaden för samhällsomfattande tjänster skall beräknas som skillnaden mellan nettokostnaden för ett utsett företag att bedriva verksamheten med tillhandahållandet av de samhällsomfattande tjänsterna och kostnaden för att bedriva verksamheten utan samhällsomfattande tjänster. … Man skall bemöda sig om att göra en korrekt bedömning av de kostnader som ett utsett företag skulle ha valt att undvika om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster inte hade förelegat. …”

11 I del B i bilaga IV till direktivet om samhällsomfattande tjänster föreskrivs en mekanism för täckning av nettokostnader för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster.

Direktiv 2002/21/EG

12 Enligt artikel 2 j i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG av den 7 mars 2002 om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv) (EGT L 108, 2002, s. 33) avses med

”*samhällsomfattande tjänster*: det minimiutbud av tjänster, definierade i direktiv[et om samhällsomfattande tjänster], av viss angiven kvalitet vilka är tillgängliga för alla användare oavsett var de befinner sig och till ett överkomligt pris med hänsyn till de speciella nationella förhållandena.”

ULT-beslutet

13 Grönland var uppfört i förteckningen över utomeuropeiska länder och territorier (ULT) i bilaga I A till rådets beslut 2001/822/EG av den 27 november 2001 om associering av de utomeuropeiska länderna och territorierna med Europeiska gemenskapen (ULT-beslutet) (EGT L 314, 2001, s. 1)

Beslut 2012/21/EU

14 Enligt artikel 12 i kommissionens beslut 2012/21/EU av den 20 december 2011 om tillämpningen av artikel 106.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på statligt stöd i form av ersättning för allmännyttiga tjänster som beviljas vissa företag som fått i uppdrag att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (EUT L 7, 2012, s. 3) trädde beslutet i kraft den 31 januari 2012. Såsom framgår av beslutet att begära förhandsavgörande är inte beslutet, mot bakgrund av tidpunkten de faktiska omständigheterna, tillämpligt i det nationella målet.

Dansk rätt

15 Lov nr 418 om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet (lag nr 418 om konkurrens- och konsumentförhållanden på telemarknaden) av den 31 maj 2000, i dess lydelse enligt lovbekendtgørelse nr. 780 (kodifieringslag nr 780) av den 28 juni 2007 (nedan kallad telekommunikationslagen), i den

lydelse som var gällande vid tidpunkten för de faktiska omständigheterna i det nationella målet, innehöll de bestämmelser genom vilka direktivet om samhällsomfattande tjänster införlivades med dansk rätt.

16 Det framgår av beslutet om hänskjutande att enligt 20 § telekommunikationslagen hade de operatörer som i lagen utpekats att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster rätt att till ersättning för samtliga dokumenterade underskott som uppstått vid tillhandahållandet av de samhällsomfattande tjänster som nämns i 16 § i denna lag och som de berörda operatörerna var skyldiga att tillhandahålla.

17 Såsom framgår av beslutet att begära förhandsavgörande preciserades inte i telekommunikationslagen vad som avsågs med ”samtliga dokumenterade underskott”, men det framgick av förarbetena till lagen att ett underskott avseende radiobaserade maritima nöd- och säkerhetstjänster (nedan kallade maritima nöd- och säkerhetstjänster) ”skulle kvittas mot ett eventuellt överskott från tillhandahållandet av andra tjänster som omfattades av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster”. Ett eventuellt återstående underskott efter kvittning skulle enligt telekommunikationslagen täckas av marknadsaktörerna, såvida underskottet berodde på tjänster som omfattades av kapitel II i direktivet om samhällsomfattande tjänster, och av staten såvida underskottet avsåg ytterligare obligatoriska tjänster enligt 20 § i nämnda lag.

18 Dessa bestämmelser återges med identisk ordalydelse och identiskt innehåll i lov nr. 169 om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (lag nr 169 om elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster) av den 3 mars 2011. Efter en formell underrättelse och ett motiverat yttrande från Europeiska kommissionen ändrades emellertid denna lag genom lov nr. 250 (lag nr 250) av den 31 mars 2012 och föreskriver nu en möjlighet att få full täckning för underskott som uppkommit efter den 1 april 2012 för maritima nöd- och säkerhetstjänster utan kvittning mot överskott för andra tjänster som omfattas av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster.

19 Närings- och tillväxtministeriet antog, den 26 juni 2008, bekendtgørelse nr. 701 om forsyningspligtydelser (förordning nr 701 om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster). 30 § i den lagen har följande lydelse:

”Vid en ansökan om underskottsfinansiering enligt 20 § lagen om konkurrens- och konsumentförhållanden på telekommunikationsmarknaden (se kodifikationslag nr 780 av den 28 juni 2007), ska tillhandahållaren av samhällsomfattande tjänster inför IT- og Telestyrelsen [(Centrala förvaltningsmyndigheten för informationsteknologi och telekommunikationer)] [(nu Erhvervsstyrelsen, danskt myndighet med ansvar för näringsfrågor)] lägga fram dokumentation för sitt underskott för ett avslutat räkenskapsår. …

Andra stycket: Tillhandahållaren av samhällsomfattande tjänster ska senast tre månader efter fristen för att lämna in en årsrapport till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen [(myndighet för näringsfrågor och bolag)] lämna in en ansökan om underskottsfinansiering för det föregående räkenskapsår som underskottsfinansieringen avser. …

Tredje stycket [Centrala förvaltningsmyndigheten för informationsteknologi och telekommunikationer] ska inom sex månader efter att myndigheten mottagit de upplysningar som anges i första stycket från tillhandahållaren av samhällsomfattande tjänster göra en beräkning av om denne har rätt till täckning av underskottet.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

20 TDC, som tidigare hette Tele Danmark A/S, var fram till dess att bolaget privatiserades år 1997 ett bolag där danska staten var ensam aktieägare. TDC är Danmarks största operatör för elektroniska kommunikationstjänster.

21 Detta företag hade redan innan det privatiserades ålagts av danska staten att utan ersättning säkerställa maritima nöd- och säkerhetstjänster i Danmark och på Grönland, vilka möjliggör för fartyg att begära assistans om de hamnat i nöd. Denna verksamhet fortsatte efter att företaget privatiserats. TDC är fortfarande den största teleoperatören i Danmark och tillhandahåller i Danmark, på frivillig basis, tjänster som omfattas av kapitel II i direktivet om samhällsomfattande tjänster, inbegripet grundläggande telefoni. Företaget är i egenskap av utpekat företag skyldigt att tillhandahålla maritima nöd- och säkerhetstjänster på Grönland och företaget bedriver ingen annan verksamhet på Grönland än vad som följer av nämnda skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster. I praktiken utförs de maritima nöd och säkerhetstjänsterna av Tele Greenland A/S, som ägs av Grönlands självstyre och TDC täcker enbart kostnaderna för verksamheten.

22 Enligt danska bestämmelser kunde TDC inte få ersättning från staten för de kostnader som var hänförliga till tillhandahållandet av maritima nöd- och säkerhetstjänster i Danmark och på Grönland då TDC samlat sett hade överskott på tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster och ytterligare obligatoriska tjänster.

23 TDC protesterade, med hänvisning till direktivet om samhällsomfattande tjänster, vid upprepade tillfällen mot att de danska bestämmelserna, såsom de tolkades av danska myndigheter, inte möjliggjorde för TDC att få ersättning för nämnda kostnader. År 2008 vände sig TDC till kommissionen och bad den att ta ställning till om de danska bestämmelserna var förenliga med direktivet om samhällsomfattande tjänster. Efter omfattande skriftväxling med de danska myndigheterna och TDC sände kommissionen en formell underrättelse och ett motiverat yttrande till Konungariket Danmark den 27 januari respektive den 29 september 2011.

24 Konungariket Danmark beslutade då att ändra berörda danska bestämmelser, vilka härefter föreskriver att staten ska lämna ersättning för underskott för tillhandahållande av maritima nöd- och säkerhetstjänster som uppkommit efter den 1 april 2012 utan kvittning mot överskott på andra tjänster som omfattas av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster. Dessa bestämmelser är emellertid inte tillämpliga för perioden före den 1 april 2012.

25 TDC ingav den 29 juli 2011, med stöd av unionsrätten, en ansökan om ersättning för sina kostnader för att tillhandahålla de maritima nöd- och säkerhetstjänsterna under år 2010. Den 26 september 2011 ingav bolaget identiska ansökningar för åren 2007–2009.

26 Parallellt med ersättningsärendena vid danska myndigheter ansökte TDC hos närings- och tillväxtministeriet om dispens från fristen i 30 § andra stycket förordning nr 701 om samhällsomfattande tjänster, enligt vilken en ansökan om ersättning ska inges senast tre månader efter fristen för att skicka in årsrapport till behörig myndighet. TDC gjorde gällande att bolaget inte hade ansökt om ersättning inom fristen av den anledningen att bolaget vid denna tidpunkt inte hade rätt till ersättning enligt berörda danska bestämmelser.

27 Den 2 november 2011 avslog Närings- och tillväxtministeriet TDC:s ansökan om dispens.

28 Den 24 november 2011 avslog den danska myndigheten för näringsverksamhet TDC:s ansökningar om ersättning för kostnader bland annat med hänvisning till att kravet för år 2007 var preskriberat, att ansökningsfristen för åren 2008 och 2009 hade löpt ut och att då gällande danska bestämmelser inte

medgav att ansökan om ersättning för år 2010 bifölls utan kvittning mot överskott för tjänster som omfattas av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster i kapitel II i direktivet om samhällsomfattande tjänster.

29 TDC överklagade dessa beslut till Överklagandenämnden för telekommunikation som i beslut av den 17 september 2012 fastställde besluten med anledning av ansökningarna om ersättning för perioden 2007–2009. Vad beträffar ansökan om ersättning för år 2007 fann nämnden att ”kravet var preskriberat då den treåriga preskriptionsfristen för TDC:s eventuella krav på ersättning började löpa från den tidpunkt då TDC slutligt kunde fastställa och framställa kravet”. Vad beträffar ansökningarna om ersättning för åren 2008 och 2009 fastställde nämnden avslaget från dansk myndighet med motiveringen att dessa ansökningar hade ingetts efter att den frist på tre månader som föreskrivs i 30 § andra stycket förordning nr 701 om skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster hade löpt ut.

30 Vad beträffar ansökan om ersättning för år 2010 beslutade Överklagandenämnden för telekommunikation att vilandeförklara ärendet och hänskjuta en fråga om tolkningen av direktivet om samhällsomfattande tjänster till domstolen. I domen av den 9 oktober 2014, TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265), fann emellertid domstolen att den saknade behörighet att besvara frågorna, eftersom den danska myndigheten inte var behörig att begära förhandsavgörande hos domstolen med stöd av artikel 267 FEUF.

31 Parallellt med ärendet hos Överklagandenämnden för telekommunikation väckte TDC, den 13 november 2012, talan vid Københavns byret (Domstolen i Köpenhamn, Danmark) med yrkande om ersättning för den förlust som bolaget hade åsamkats åren 2008 och 2009 som följd av att direktivet om samhällsomfattande tjänster hade införlivats felaktigt i dansk rätt. Målet hänvisades senare till Østre Landsret (Appellationsdomstolen för Östra Danmark, Danmark).

32 TDC väckte vidare talan vid Københavns byret (Domstolen i Köpenhamn) med yrkande om att Närings- och tillväxtministeriets avslagsbeslut av den 2 november 2011 med anledning av bolagets dispensansökan såväl som Överklagandenämnden för telekommunikationers beslut för perioden 2007–2009 skulle ogiltigförklaras. Även detta mål hänvisades till Østre Landsret (Appellationsdomstolen för Östra Danmark), vilken hyser tvivel om hur unionsrätten ska tolkas.

33 Østre Landsret (appellationsdomstolen i Östra Danmark) beslutade mot denna bakgrund att vilandeförklara målet och hänskjuta följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Utgör [direktivet om samhällsomfattande tjänster], och särskilt artikel 32 däri, hinder för att en medlemsstat antar bestämmelser om att ett företag inte har rätt till särskild ersättning från medlemsstaten för nettokostnaderna för tillhandahållande av en ytterligare obligatorisk tjänst som inte omfattas av kapitel II i direktivet, om företagets överskott för andra tjänster som omfattas av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster enligt kapitel II i direktivet överstiger underskottet för tillhandahållandet av den ytterligare obligatoriska tjänsten?

2) Utgör direktivet om samhällsomfattande tjänster hinder för att en medlemsstat antar bestämmelser om att företag endast har rätt till täckning från medlemsstaten för nettokostnaderna för tillhandahållande av ytterligare obligatoriska tjänster som inte omfattas av kapitel II i direktivet om dessa kostnader är oskäligt betungande för företagen?

3) Om fråga 2 besvaras nekande, kan medlemsstaterna bestämma att kostnaderna för tillhandahållande av en ytterligare obligatorisk tjänst som inte omfattas av kapitel II i direktivet inte blir oskäligt betungande för ett företag om företaget, generellt sett, uppvisar ett överskott för tillhandahållandet av alla de samhällsomfattande tjänster som företaget är skyldigt att tillhandahålla, inbegripet sådana tjänster som företaget skulle ha tillhandahållit även om de inte hade omfattats av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster?

4) Utgör direktivet om samhällsomfattande tjänster hinder för att en medlemsstat antar bestämmelser om att ett visst företags nettokostnader för tillhandahållande av samhällsomfattande tjänster i kapitel II i direktivet ska beräknas utifrån samtliga intäkter och kostnader för tillhandahållandet av den aktuella tjänsten, inbegripet de intäkter och kostnader som företaget skulle ha haft även om det inte hade haft någon skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster?

5) Om de nationella bestämmelser som avses i frågorna 1–4 ovan tillämpas på en ytterligare obligatorisk tjänst som inte enbart ska utföras i Danmark utan både i Danmark och på Grönland, där sistnämnda enligt bilaga I till EUF-fördraget är ett utomeuropeiskt land eller territorium, gäller då svaren på frågorna 1–4 även den del av åläggandet att utföra sådana tjänster som avser Grönland, när åläggandet meddelas av danska myndigheter till ett företag som är etablerat på Grönland och företaget i övrigt inte bedriver någon verksamhet på Grönland?

6) Vilken betydelse har i detta hänseende artiklarna 107.1 och 108.3 FEUF samt beslut [2012/21] för svaret på frågorna 1–5?

7) Vilken betydelse har principen om minsta möjliga snedvridning av konkurrensen – vilken bland annat kommer till uttryck i artiklarna 1.2 och 3.2 i direktivet om samhällsomfattande tjänster, i skälen 4, 18, 23 och 26 i samma direktiv samt i del B i bilaga IV till direktivet – för svaret på frågorna 1–5?

8) För det fall några av bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster utgör hinder för sådana nationella system som nämnts i frågorna 1, 2 och 4, har dessa bestämmelser eller hinder i så fall direkt effekt?

9) Vilka närmare omständigheter ska ingå i bedömningen av om en nationell ansökningsfrist såsom den som beskrivs i [begäran om förhandsavgörande] samt tillämpningen av den är förenlig med lojalitets-, likvärdighet- och effektivitetsprinciperna i unionsrätten?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första, den sjätte och den sjunde frågan

34 Genom den första tolkningsfrågan söker den hänskjutande domstolen klarhet i huruvida bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster, och särskilt artikel 32 däri, ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning som föreskriver att ett företag inte har rätt till särskild ersättning från medlemsstaten för nettokostnaderna för tillhandahållande av en ytterligare obligatorisk tjänst, om företagets överskott för andra tjänster som omfattas av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster överstiger underskottet för tillhandahållandet av den ytterligare obligatoriska tjänsten.

35 Genom den sjätte och den sjunde tolkningsfrågan söker den hänskjutande domstolen klarhet i betydelsen av de unionsrättsliga reglerna om statligt stöd i artiklarna 107.1 och 108.3 FEUF för tolkningen av ovannämnda bestämmelse.

36 Såvitt de unionsrättsliga regler om statligt stöd som den hänskjutande domstolen har hänvisat till i den sjätte och den sjunde tolkningsfrågan är tillämpliga med avseende på genomförandet av de skyldigheter som följer av direktivet om samhällsomfattande tjänster, och särskilt mekanismerna för ersättning för samhällsomfattande tjänster och ytterligare obligatoriska tjänster, ska dessa frågor prövas gemensamt med den första frågan.

37 Domstolen noterar inledningsvis att direktivet om samhällsomfattande tjänster definierar två typer av tjänsteutbud som medlemsstaterna kan överlåta till utsedda företag, nämligen, för det första, de tjänster som omfattas av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster enligt kapitel II i direktivet och, för det andra, de särskilda tjänster som avses i artikel i 32 i direktivet.

38 Beträffande de tjänster som omfattas av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster erinrar domstolen om att syftet med direktivet om samhällsomfattande tjänster enligt dess artikel 1.2 är att definiera, såsom anges i artikel 2 j i ramdirektivet, ett minimiutbud av tjänster av väl definierad kvalitet som är tillgängliga för samtliga slutanvändare till ett överkomligt pris med hänsyn till de speciella nationella förhållandena och utan att konkurrensen snedvrids. Detta minimiutbud av samhällsomfattande tjänster definieras i kapitel II i direktivet om samhällsomfattande tjänster.

39 Artiklarna 12 och 13 i nämnda direktiv, samt dess bilaga IV del A, innehåller bestämmelser som reglerar ersättningssystemet för att beräkna nettokostnaderna för skyldigheten att tillhandahålla de samhällsomfattande tjänster som omfattas av kapitel II i direktivet samt finansieringen av denna skyldighet.

40 Angående de särskilda tjänster som inte omfattas av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, föreskriver artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster att medlemsstaterna får besluta att göra ytterligare tjänster allmänt tillgängliga inom det egna territoriet, men under sådana omständigheter får inte något ersättningssystem för särskilda företag införas.

41 Domstolen konstaterar vidare att till skillnad från de samhällsomfattande tjänster som omfattas av kapitel II i direktivet om samhällsomfattande tjänster, anger inte artikel 32 i direktivet något ersättningssystem för ytterligare obligatoriska tjänster, utan denna bestämmelse stadgar endast att för dessa tjänster får inget särskilt ersättningssystem för särskilda företag införas. Det finansieringssystem som föreskrivs i artikel 13.1 b i direktivet om samhällsomfattande tjänster som möjliggör dessa företags delaktighet kan således inte utvidgas till att omfatta sådana tjänster (se dom av den 11 juni 2015, Base company och Mobistar, C-1/14, EU:C:2015:378, punkt 41).

42 Såsom erinrats om i punkt 17 ovan föreskrev den danska lagstiftningen i förevarande fall att ett eventuellt underskott skulle täckas av staten såvida underskottet avsåg ytterligare obligatoriska tjänster, men att ett sådant underskott likväl skulle kvittas mot ett eventuellt överskott från tillhandahållandet av andra tjänster som omfattades av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster.

43 Det framgår emellertid av artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster att företag som utsetts att tillhandahålla ytterligare obligatoriska tjänster inte ska behöva bära kostnaden för tillhandahållandet av dessa tjänster. Denna bestämmelse föreskriver nämligen att det inte får finnas något särskilt ersättningssystem avseende särskilda företags deltagande.

44 Angående ersättningssystemet vill domstolen tillägga att det av de bestämmelser som reglerar systemet för att beräkna nettokostnaderna för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster samt finansieringen av de skyldigheter som följer av direktivet om samhällsomfattande tjänster framgår att den verksamhet som avser samhällsomfattande tjänster ska redovisas separat från den verksamhet som avser andra typer av tjänster, däribland ytterligare obligatoriska tjänster.

45 Skälen 21 och 25 i direktivet om samhällsomfattande tjänster anger nämligen bland annat dels att alla finansieringssystem bör säkerställa att marknadsaktörerna endast bidrar till att bekosta skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, och inte till annan verksamhet som inte står i direkt samband med tillhandahållandet av dessa tjänster, dels att medlemsstaterna inte får ålägga marknadsaktörerna avgifter för åtgärder som inte utgör en del av skyldigheterna att tillhandahålla

samhällsomfattande tjänster. Skälen 4 och 18 till direktivet anger även att medlemsstaterna ska säkerställa att de företag som utses ersätts för den ”aktuella särskilda” nettokostnaden för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst.

46 Vid fastställandet av den ersättning som eventuellt ska utgå till ett företag som har utsetts att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster ska, enligt artiklarna 12 och 13 i direktivet om samhällsomfattande tjänster, först nettokostnaden beräknas för det företag som har utsetts att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster. Om de nationella regleringsmyndigheterna därefter konstaterar att den ekonomiska bördan blir oskäligt betungande för ett företag, ska de besluta att införa ett system för att på öppet redovisade villkor och via offentliga medel ersätta företaget för de fastställda nettokostnaderna och/eller att fördela nettokostnaden för samhällsomfattande tjänster mellan leverantörer av elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (se dom av den 6 oktober 2015, TMobile Czech Republic och Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, punkt 33).

47 Det följer av ovanstående att en åtskillnad ska göras mellan nettokostnaden avseende skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster och nettokostnaden avseende ytterligare obligatoriska tjänster som inte omfattas av kapitel II i direktivet.

48 De ersättningssystem som föreskrivs i direktivet om samhällsomfattande tjänster avseende dels samhällsomfattande tjänster, dels ytterligare obligatoriska tjänster, är således oberoende av varandra. Följaktligen ska nettokostnaderna för vart och ett av dessa tjänsteslag redovisas separat i syfte att säkerställa att inga intäkter från tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster ingår i beräkningen av nettokostnaden för tillhandahållandet av ytterligare obligatoriska tjänster och inte påverkar beviljandet av ersättning för tillhandahållandet av sådana tjänster.

49 Domstolen understryker slutligen att kravet på särredovisning inte bara bidrar till öppenhet i finansieringsförfarandet avseende skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster i enlighet med skäl 19 i direktivet om samhällsomfattande tjänster, utan gör det även möjligt att säkerställa att finansieringen av samhällsomfattande tjänster blir neutral i konkurrenshänseende. Ett sådant krav säkerställer även att de unionsrättsliga bestämmelserna om statligt stöd i enlighet med skäl 18 i direktivet om samhällsomfattande tjänster iakttas vid finansieringen av samhällsomfattande tjänster och ytterligare obligatoriska tjänster.

50 Ytterligare obligatoriska tjänster ska nämligen, i likhet med samhällsomfattande tjänster, betraktas som tjänster av allmänt ekonomiskt intresse i den mening som avses i artikel 106.2 FEUF.

51 Medlemsstaternas ersättningar för tillhandahållandet av tjänster av allmänt ekonomiskt intresse regleras sålunda av bestämmelser som unionslagstiftaren har fastställt i artiklarna 107 och 108 FEUF.

52 För att en sådan ersättning i ett konkret fall inte ska anses utgöra statligt stöd, måste således ett visst antal villkor vara uppfyllda (dom av den 24 juli 2003, Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punkt 88).

53 För det första ska det företag som mottagit en sådan kompensation faktiskt ha ålagts en skyldighet att tillhandahålla offentliga tjänster, och dessa skyldigheter ska vara klart definierade. För det andra skall de kriterier på grundval av vilka ersättningen beräknas vara fastställda i förväg på ett objektivt och öppet sätt, så att det kan undvikas att ersättningen medför att det mottagande företaget gynnas ekonomiskt i förhållande till konkurrerande företag. För det tredje får ersättningen inte överstiga vad som krävs för att täcka hela eller delar av de kostnader som har uppkommit i samband med skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, med hänsyn tagen till de intäkter som därvid har erhållits och en rimlig vinst för fullgörandet av dessa skyldigheter. För det fjärde ska storleken på ersättningen fastställas på grundval av en undersökning av de kostnader som ett genomsnittligt och välskött företag som har försetts med medel för att kunna fullgöra sin skyldighet att tillhandahålla

offentliga nyttigheter skulle ha åsamkats vid fullgörandet av denna skyldighet, med hänsyn tagen till de intäkter som därvid skulle ha erhållits och till en rimlig vinst för fullgörandet av denna skyldighet (dom av den 24 juli 2003, Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punkterna 89, 90, 92 och 93, och dom av den 10 juni 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, punkterna 37–40).

54 Det ska även noteras att iakttagandet av skyldigheten att upprätta separat redovisning förhindrar att intäkter som företaget erhållit från de samhällsomfattande tjänsterna beaktas två gånger, dels vid beräkningen av nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, och därmed av ersättningen för detta tjänsteslag, dels vid beräkningen av nettokostnaden för ytterligare obligatoriska tjänster och därmed av ersättningen för det tjänsteslaget. En sådan ordning skulle nämligen medföra att tjänsteleverantören fick bära kostnaden för ytterligare obligatoriska tjänster, i strid med själva lydelsen av artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster.

55 Härav följer att ett ersättningssystem för ytterligare obligatoriska tjänster som beaktar det utsedda företagets samtliga intäkter som uppkommit inom ramen för andra tjänster som omfattas av skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster strider mot direktivet om samhällsomfattande tjänster.

56 Mot bakgrund av ovanstående ska den första, den sjätte och den sjunde tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster, och särskilt artikel 32 däri, ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning avseende ett ersättningssystem för tillhandahållande av ytterligare obligatoriska tjänster som föreskriver att ett företag inte har rätt till särskild ersättning från medlemsstaten för nettokostnaderna för tillhandahållande av en ytterligare obligatorisk tjänst, om företagets överskott för andra tjänster som omfattas av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster överstiger underskottet för tillhandahållandet av den ytterligare obligatoriska tjänsten.

Den andra frågan

57 Genom den andra tolkningsfrågan söker den hänskjutande domstolen klarhet i huruvida direktivet om samhällsomfattande tjänster ska tolkas så, att det utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka ett företag som utsetts att tillhandahålla ytterligare obligatoriska tjänster endast har rätt till täckning från medlemsstaten för nettokostnaderna för tillhandahållande av dessa tjänster om dessa kostnader är oskäligt betungande för detta företag.

58 Som påpekats ovan i punkt 46 föreskrivs ett villkor avseende en oskäligt betungande börda för täckning från medlemsstaten i bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster avseende tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster.

59 I artikel 12.1 första stycket i direktivet om samhällsomfattande tjänster föreskrivs nämligen att de nationella regleringsmyndigheterna – om de bedömer att tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster enligt artiklarna 3–10 i detta direktiv kan vara oskäligt betungande för de företag som har utsetts att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster – ska beräkna nettokostnaderna av detta tillhandahållande.

60 Bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster avseende beräkningssystemet för nettokostnaderna för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster och finansiering av detta tillhandahållande, i synnerhet artikel 12.1 i detta direktiv, är dock inte tillämpliga på tillhandahållande av ytterligare obligatoriska tjänster.

61 Som påpekats i punkt 43 ovan följer det av artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster att det företag som utsetts att tillhandahålla en ytterligare obligatorisk tjänst inte ska behöva bära kostnaderna för tillhandahållandet av denna tjänst.

62 En nationell lagstiftning enligt vilken ett företag som utsetts att tillhandahålla ytterligare obligatoriska tjänster endast har rätt till ersättning från medlemsstaten för nettokostnaden för tillhandahållandet av dessa tjänster om dessa kostnader är oskäligt betungande för detta företag utesluter inte att företaget i fråga självt måste bära hela eller en del av kostnaden för dessa tjänster.

63 Det strider följaktligen mot artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster att villkora betalning av ersättning från medlemsstaten av att nettokostnaden för tillhandahållandet av denna tjänst utgör en oskäligt betungande börda för det företag som utsetts.

64 Om det var tillåtet att uppställa ett villkor att vid ersättning för tillhandahållande av ytterligare obligatoriska tjänster samma krav som dem som uppställs i kapitel II i direktivet om samhällsomfattande tjänster skulle detta, som kommissionen hävdat, göra det möjligt för medlemsstaterna att ensidigt utvidga tillämpningsområdet för bestämmelserna om samhällsomfattande tjänster till att avse ytterligare obligatoriska tjänster, vilket skulle strida mot syftet med detta direktiv enligt artikel 1.2 i direktivet, nämligen att definiera ett minimiutbud av tjänster av väl definierad kvalitet som är tillgängliga för samtliga slutanvändare i unionen.

65 Mot bakgrund av det anförda ska den andra frågan besvaras enligt följande. Direktivet om samhällsomfattande tjänster ska tolkas så, att det utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka ett företag som utsetts att tillhandahålla ytterligare obligatoriska tjänster endast har rätt till täckning från medlemsstaten om nettokostnaderna för tillhandahållandet av dessa tjänster är oskäligt betungande för företaget.

Den tredje frågan

66 Mot bakgrund av svaret på den andra frågan saknas det anledning att besvara den tredje frågan.

Den fjärde frågan

67 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida direktivet om samhällsomfattande tjänster ska tolkas så, att det utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka nettokostnaderna för ett företag som utsetts att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster ska beräknas som skillnaden mellan samtliga intäkter och kostnader för tillhandahållandet av tjänsten i fråga, inbegripet intäkter och kostnader som företaget skulle ha haft även om det inte hade haft någon skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster.

68 De nationella regleringsmyndigheterna ska fastställa och beräkna nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster i enlighet med artikel 12 i direktivet om samhällsomfattande tjänster och avsnitt A i bilaga IV till detta direktiv.

69 Enligt artikel 12.1 andra stycket a och b i direktivet om samhällsomfattande tjänster ska regleringsmyndigheterna, när de beräknar nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, beakta de eventuella marknadsfördelarna för ett företag som utsetts att tillhandahålla tjänsten i enlighet med del A i bilaga IV till detta direktiv, eller använda nettokostnaden för tillhandahållandet av samhällsomfattande tjänster, fastställd genom ett urvalssystem enligt artikel 8.2 i direktivet. I den senare bestämmelsen föreskrivs att sådana urvalsmetoder ska säkerställa att samhällsomfattande tjänster tillhandahålls på ett kostnadseffektivt sätt och kan användas för fastställande av nettokostnaden för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster i enlighet med artikel 12.

70 Vad gäller bilaga IV del A i direktivet om samhällsomfattande tjänster föreskriver denna bestämmelse att nettokostnaden för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst ska beräknas som skillnaden mellan nettokostnaden för ett utsett företag att bedriva verksamheten med tillhandahållandet av de samhällsomfattande tjänsterna och kostnaden för att bedriva verksamheten utan samhällsomfattande tjänster.

71 Det framgår av dessa bestämmelser att nettokostnaden för samhällsomfattande tjänster beräknas som mellanskillnaden mellan nettokostnaden för ett utsett företag för att tillhandahålla de samhällsomfattande tjänsterna och nettokostnaden för att bedriva verksamheten utan dessa tjänster. Följaktligen kan inte nettokostnaden för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst beräknas som skillnaden mellan samtliga intäkter och kostnader för tillhandahållandet av denna tjänst.

72 Mot bakgrund av vad som ovan anförts ska den fjärde frågan besvaras enligt följande. Direktivet om samhällsomfattande tjänster ska tolkas så, att det utgör hinder mot en nationell lagstiftning enligt vilken nettokostnaden för ett företag som utsetts för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst beräknas som skillnaden mellan samtliga intäkter och kostnader för tillhandahållandet av denna tjänst, inbegripet intäkter och kostnader som företaget skulle ha haft även om det inte hade haft någon skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster.

Den femte frågan

73 Genom den femte tolkningsfrågan söker den hänskjutande domstolen klarhet i huruvida det påverkar tolkningen av direktivets bestämmelser att ett företag som har till uppgift att tillhandahålla en ytterligare obligatorisk tjänst i den mening som avses i artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster, under sådana omständigheter som de nu aktuella, tillhandahåller denna tjänst inte enbart i Danmark utan även på Grönland.

74 Domstolen erinrar inledningsvis om att artikel 52 FEU stadgar i första stycket att fördragen ska gälla för medlemsstaterna och i andra stycket att fördragens territoriella tillämpningsområde anges närmare i artikel 355 FEUF.

75 Enligt artikel 355.2 FEUF ska de ULT som anges i bilaga II omfattas av den särskilda associeringsordning som fastställts i fjärde delen av fördraget, det vill säga artiklarna 198–203 FEUF, och de närmare riktlinjerna och förfarandet för denna ordning ska enligt artikel 203 FEUF beslutas av Europeiska unionens råd.

76 Grönland återfinns i nämnda bilaga och omfattas därmed, i enlighet med artikel 204 FEUF, av den särskilda ordning som definieras genom bestämmelserna i artiklarna 198–203 FEUF, om inte annat följer av de särskilda bestämmelser för Grönland som anges i protokoll nr 34 om en särskild ordning för Grönland, som bifogats fördragen.

77 I detta avseende har domstolen redan fastställt att den särskilda associeringsordningen mellan unionen och ULT resulterar i att de allmänna bestämmelserna i EUF-fördraget, det vill säga de som inte återfinns i fjärde delen i fördraget, inte är tillämpliga på ULT utan en uttrycklig hänvisning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 januari 1999, van der Kooy, C-181/97, EU:C:1999:32, punkterna 36 och 37, och dom av den 5 juni 2014, X och TBG, C-24/12 och C-27/12, EU:C:2014:1385, punkt 45 och där angiven rättspraxis).

78 I förevarande fall erinrar domstolen om att den hänskjutande domstolens första fyra tolkningsfrågor avser tolkningen av bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster, vars rättsliga grund är artikel 114 FEUF.

79 Varken fjärde delen i EUF-fördraget eller ULT-beslutet, som antagits med stöd av den delen i fördraget, hänvisar till artikel 114 FEUF.

80 Under dessa omständigheter kan det konstateras att bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster inte är tillämpliga med avseende på Grönland.

81 Den omständigheten att TDC, som utsetts av Danmark för att säkerställa maritima nöd- och säkerhetstjänster, har fått i uppgift att tillhandahålla dessa tjänster både i Danmark och på Grönland har således ingen betydelse för tolkningen av bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster.

82 Mot bakgrund av ovanstående ska den femte tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Det påverkar inte tolkningen av direktivets bestämmelser att, under sådana omständigheter som dem som är aktuella i det nationella målet, ett företag som har till uppgift att tillhandahålla en ytterligare obligatorisk tjänst i den mening som avses i artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster tillhandahåller denna tjänst inte enbart i Danmark utan även på Grönland.

Den åttonde frågan

83 Genom den åttonde tolkningsfrågan söker den hänskjutande domstolen klarhet i huruvida artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster har direkt effekt.

84 Det framgår av domstolens fasta praxis att enskilda, i alla de fall då bestämmelser i ett direktiv med avseende på sitt innehåll framstår som ovillkorliga och tillräckligt precisa, har rätt att åberopa dem inför den nationella domstolen gentemot staten, när medlemsstaten inte har införliva direktivet med nationell rätt inom tidsfristen eller inte har införlivat det på ett korrekt sätt (dom av den 24 januari 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 33 och där angiven rättspraxis, och dom av den 6 oktober 2015, T-Mobile Czech Republic och Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, punkt 52 och där angiven rättspraxis).

85 I detta hänseende förbjuder artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster medlemsstaterna att låta företagen inom den sektorn som det utsedda företaget ingår i bära hela eller delar av kostnaderna avseende tillhandahållandet av ytterligare obligatoriska tjänster.

86 Lydelsen av denna bestämmelse är tillräckligt precis och ovillkorlig för att ha direkt effekt avseende ovannämnda förbud.

87 Den åttonde tolkningsfrågan ska därmed besvaras enligt följande. Artikel 32 i direktivet om samhällsomfattande tjänster ska tolkas så, att den har direkt effekt såvitt den förbjuder medlemsstaterna att låta det företag som fått i uppdrag att tillhandahålla en ytterligare obligatorisk tjänst bära hela eller delar av kostnaden för tillhandahållandet av denna tjänst.

Den nionde frågan

88 Genom den nionde tolkningsfrågan söker den hänskjutande domstolen klarhet i huruvida principerna om lojalt samarbete, likvärdighet och effektivitet ska tolkas så, att de utgör hinder mot sådan lagstiftning som är aktuell i det nationella målet, som föreskriver att en operatör som ska tillhandahålla en samhällsomfattande tjänst måste inkomma med sin ansökan om ersättning för underskott från föregående räkenskapsår inom en frist på tre månader från och med det att fristen för denna operatör att överlämna en årsrapport till den behöriga nationella myndigheten har löpt ut.

89 Domstolen påpekar i detta hänseende att en sådan tidsfrist avser formerna för ansökningsförfarandet och syftar till att säkerställa att den berörde kan utöva en rättighet som följer av unionsrätten, det vill säga rätten till ersättning för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst.

90 I avsaknad av unionsrättsliga bestämmelser om vilka bestämmelser avseende förfarandet som ska tillämpas vid inlämnande och prövning i Danmark av en ansökan om ersättning för underskott för tillhandahållande av en samhällsomfattande tjänst ankommer det, i enlighet med principen om lojalt samarbete som säkerställs i artikel 4.3 FEU, på denna medlemsstat att i sin interna rättsordning ange en sådan förfaranderegelering, under förutsättning att denna inte är mindre förmånlig än dem som avser liknande anspråk som grundar sig på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller gör det i praktiken omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 juni 2013, Agrokonsulting, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 36 och där angiven rättspraxis, och dom av den 20 oktober 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

91 Det är mot bakgrund av dessa principer som EU-domstolen kommer att pröva den hänskjutande domstolens nionde tolkningsfråga.

92 Beträffande likvärdighetsprincipen ska det erinras om att iakttagandet av denna princip kräver att en nationell regel tillämpas utan åtskillnad på förfaranden som grundar sig på unionsrätten och på förfaranden som grundar sig på nationell rätt (dom av den 20 oktober 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punkt 30 och där angiven rättspraxis).

93 För att kontrollera huruvida likvärdighetsprincipen iakttagits i det nationella målet ankommer det på den nationella domstolen – som har direkt kunskap om de interna förfarandebestämmelser som i intern rätt syftar till att säkerställa iakttagandet av de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten – att pröva huruvida dessa bestämmelser är förenliga med nämnda princip (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 september 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, punkt 90 och där angiven rättspraxis).

94 I det nationella målet utgör den frist som föreskrivs i artikel 30.2 i förordning nr 701 om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, enligt den danska regeringen, en allmän frist som gäller för samtliga leverantörer av samhällsomfattande tjänster som är tillämplig på ersättningsanspråk oavsett om de grundas på dansk rätt eller unionsrätt. TDC har däremot gjort gällande att denna frist införts endast för inlämnandet av ansökningar om ersättning för underskott avseende ytterligare obligatoriska tjänster.

95 Med hänsyn till denna meningsskiljaktighet ankommer det på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida den frist som föreskrivs i artikel 30.2 i förordning nr 701 om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster är mindre förmånlig än den frist som föreskrivs i nationell rätt för en motsvarande ansökan.

96 Beträffande effektivitetsprincipen har domstolen i punkt 90 ovan erinrat om att det följer av denna princip att en nationell bestämmelse avseende förfarandet, som den i det nationella målet, inte får medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten.

97 Det ska härvidlag framhållas att domstolen redan har slagit fast att varje fall i vilket frågan uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten måste bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet som helhet – med beaktande av dess förlopp och särdrag – i de olika nationella rättsinstanserna. Härvidlag ska det bland annat tas hänsyn till, i förekommande fall, skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 juli 2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, punkt 35 och där angiven

rättspraxis, dom av den 8 september 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, punkt 92 och dom av den 20 oktober 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punkt 42 och där angiven rättspraxis).

98 Det följer av fast rättspraxis att det i princip är förenligt med effektivitetskravet att fastställa preklusionsfrister, eftersom det utgör en tillämpning av den grundläggande principen om rättssäkerhet som skyddar såväl den enskilde som den berörda myndigheten. Sådana tidsfrister kan nämligen, i princip, inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten. Det ankommer emellertid på medlemsstaterna att, med avseende på nationell lagstiftning som omfattas av unionsrättens tillämpningsområde, fastställa tidsfrister som, bland annat, speglar den betydelse ett beslut kommer att ha för de berörda, förfarandenas och den tillämpliga lagstiftningens grad av komplexitet, antalet personer som kan komma att beröras av beslutet samt andra allmänna eller enskilda intressen som ska beaktas. Med detta förbehåll får medlemsstaterna fastställa kortare eller längre tidsfrister (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 april 2010, Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, punkt 28 och där angiven rättspraxis, dom av den 8 juli 2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, punkt 36 och där angiven rättspraxis, och dom av den 20 oktober 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punkt 44 och där angiven rättspraxis).

99 En nationell bestämmelse som föreskriver att en operatör måste inkomma med sin ansökan om ersättning för underskott från föregående räkenskapsår inom en frist på tre månader från och med det att fristen för operatören att överlämna en årsrapport till den behöriga nationella myndigheten har löpt ut förefaller inte, vid första påseendet, strida mot effektivitetsprincipen.

100 TDC har emellertid hävdat att situationen i det nationella målet kan jämföras med den som förelåg i det mål i vilket domstolen meddelade dom av den 25 juli 1991, Emmot (C-208/90, EU:C:1991:333), eftersom dansk rätt, såsom den tolkats av behöriga danska myndigheter, inte ger TDC någon möjlighet att beviljas ersättning för underskottet avseende maritima nöd- och säkerhetstjänster. TDC har framhållit att när förordning nr 701 om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster antogs, med föreskrift om en frist på tre månader för att inkomma med en ansökan om ersättning, var dessa myndigheter medvetna om att direktivet om samhällsomfattande tjänster hade införlivats felaktigt i dansk rätt.

101 Den danska regeringen har å sin sida hävdat att det varken var omöjligt eller orimligt svårt för TDC att inkomma med en ansökan om ersättning och därigenom göra gällande att denna ansökan grundades direkt på bestämmelserna i direktivet om samhällsomfattande tjänster. Enligt den danska regeringen bekräftas detta av den omständigheten att TDC inkom med sin ansökan om ersättning för år 2010 inom den föreskrivna fristen och gjorde gällande sin rätt till ersättning vid de nationella domstolarna. Denna regering anser följaktligen att omständigheterna i det nationella målet inte kan jämföras med dem som ledde till domen av den 25 juli 1991, Emmot, (C-208/90, EU:C:1991:333).

102 Det ska härvidlag påpekas att domstolen visserligen har funnit att innan ett direktiv har blivit korrekt genomfört kan den medlemsstat som underlåtit detta inte gentemot en enskild som mot staten i fråga väckt talan i syfte att tillvarata de rättigheter som bestämmelser i direktivet tillerkänner denne, åberopa att dennes talan väckts för sent, och att en frist för väckande av talan enligt nationell rätt kan börja löpa först från den tidpunkten (se dom av den 25 juli 1991, Emmott, C-208/90, EU:C:1991:333, punkt 23).

103 Enligt fast rättspraxis som är nyare än domen av den 25 juli 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), har domstolen emellertid godtagit att den medlemsstat som underlåtit att uppfylla sina skyldigheter kan göra preskriptionsinvändning även när direktivet i fråga inte har införlivats på ett korrekt sätt när talan väcks, och konstaterat att den lösning som valdes i nämnda dom motiverades av omständigheter som var utmärkande för det målet och under vilka preskriptionen medförde att käranden i målet vid den nationella domstolen helt berövades möjligheten att göra gällande sin rätt med stöd av ett

direktiv (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 maj 2011, Iaia m.fl., C-452/09, EU:C:2011:323, punkt 19, och dom av den 8 september 2011, Q-Beef och Bosschaert, C-89/10 och C-96/10, EU:C:2011:555, punkt 50 och där angiven rättspraxis).

104 Domstolen har i detta avseende angett att unionsrätten inte utgör hinder för att en nationell myndighet åberopar att en rimlig preskriptionsfrist löpt ut, förutom när de nationella myndigheternas handlande tillsammans med den omständigheten att en preskriptionsfrist föreligger medför att den enskilde saknar möjligheter att göra sina rättigheter gällande vid de nationella domstolarna (dom av den 8 september 2011, Q-Beef och Bosschaert, C-89/10 och C-96/10, EU:C:2011:555, punkt 51 och där angiven rättspraxis).

105 I förevarande fall framgår det inte av handlingarna i målet att den omständigheten att den frist på tre månader som föreskrivs i artikel 30.2 i förordning nr 701 om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster inte har iakttagits skulle ha medfört att TDC saknade möjlighet att vid de behöriga danska myndigheterna, inklusive de nationella domstolarna, göra gällande sin rätt till ersättning för kostnader avseende tillhandahållandet av maritima nöd- och säkerhetstjänster, vilket det likväl ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

106 Då det enligt vad domstolen fått kännedom om inte föreligger några särskilda omständigheter förefaller inte denna bestämmelse i förordning nr 701 om skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten.

107 Mot bakgrund av ovanstående ska den nionde tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Principerna om lojalt samarbete, likvärdighet och effektivitet ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot sådan lagstiftning som är aktuell i det nationella målet, som föreskriver att en operatör som ska tillhandahålla en samhällsomfattande tjänst måste inkomma med sin ansökan om ersättning för underskott från föregående räkenskapsår inom en frist på tre månader från och med det att fristen för denna operatör att överlämna en årsrapport till den behöriga nationella myndigheten har löpt ut, under förutsättning att denna tremånadersfrist inte är mindre förmånlig än den som föreskrivs i nationell rätt för en motsvarande ansökan och att den inte medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt för företag att utöva de rättigheter som följer av direktivet om samhällsomfattande tjänster, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Rättegångskostnader

108 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

1) Bestämmelserna i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktivet om samhällsomfattande tjänster), och särskilt artikel 32 däri, ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning avseende ett ersättningssystem för tillhandahållande av ytterligare obligatoriska tjänster som föreskriver att ett företag inte har rätt till särskild ersättning från medlemsstaten för nettokostnaderna för tillhandahållande av en ytterligare obligatorisk tjänst, om företagets överskott för andra tjänster som omfattas av företagets skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster överstiger underskottet för tillhandahållandet av den ytterligare obligatoriska tjänsten.

2) Direktiv 2002/22 ska tolkas så, att det utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka ett företag som utsetts att tillhandahålla ytterligare obligatoriska tjänster endast har rätt till täckning från medlemsstaten om nettokostnaderna för tillhandahållandet av dessa tjänster är oskäligt betungande för företaget.

3) Direktiv 2002/22 ska tolkas så, att det utgör hinder mot en nationell lagstiftning enligt vilken nettokostnaden för ett företag som utsetts för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst beräknas som skillnaden mellan samtliga intäkter och kostnader för tillhandahållandet av denna tjänst, inbegripet intäkter och kostnader som företaget skulle ha haft även om det inte hade haft någon skyldighet att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster.

4) Det påverkar inte tolkningen av direktivets bestämmelser att, under sådana omständigheter som dem som är aktuella i det nationella målet, ett företag som fått i uppgift att tillhandahålla en ytterligare obligatorisk tjänst i den mening som avses i artikel 32 i direktiv 2002/22 tillhandahåller denna tjänst inte enbart i Danmark utan även på Grönland, påverkar inte tolkningen av direktivets bestämmelser.

5) Artikel 32 i direktiv 2002/22 ska tolkas så, att den har direkt effekt såvitt den förbjuder medlemsstaterna att låta det företag som fått i uppdrag att tillhandahålla en ytterligare obligatorisk tjänst bära hela eller delar av kostnaden för tillhandahållandet av denna tjänst.

6) Principerna om lojalt samarbete, likvärdighet och effektivitet ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot sådan lagstiftning som är aktuell i det nationella målet, som föreskriver att en operatör som ska tillhandahålla en samhällsomfattande tjänst måste inkomma med sin ansökan om ersättning för underskott från föregående räkenskapsår inom en frist på tre månader från och med det att fristen för denna operatör att överlämna en årsrapport till den behöriga nationella myndigheten har löpt ut, under förutsättning att denna tremånadersfrist inte är mindre förmånlig än den som föreskrivs i nationell rätt för en motsvarande ansökan och att den inte medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt för företag att utöva de rättigheter som följer av direktiv 2002/22, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Underskrifter